

פני שבת נקבלה

שיעור מיל

הרב אלישע אבינר

שבת דף לד עמוד ב

דאימתר: שיעור בין השמשות בכמה? אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשה חלקי מיל. מאי שלשה חלקי מיל? אילמא תלתא פלגי מילא - נימא מיל ומחצה! אלא תלתא תילתי מילא - נימא מיל! אלא: תלתא ריבעי מילא.

פסחים דף צג עמוד ב

משנה. איזו היא דרך רחוקה? מן המודיעים ולחוץ, וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא...

גמרא. אמר עולא: מן המודיעים לירושלים חמשה עשר מילין הויא. סבר לה כי הא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כמה מהלך אדם ביום - עשרה פרסאות. מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשת מילין, משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים חמשת מילין. פשו לה תלתין. חמיסר מצפרא לפלגא דיומא, וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא. עולא לטעמיה, דאמר עולא: אי זה הוא דרך רחוקה - כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה.

אמר רבא: שיתא אלפי פרסי הוי עלמא, וסומכא דרקיעא אלפא פרסי.

[פירוש: "חכמי ישראל אומרים: ביום חמה [= השמש] מהלכת למטה מן הרקיע, ובלילה למעלה מן הרקיע" גמרא פסחים. "סומכא דרקיע" הוא עובי הרקיע שהשמש חולפת דרכו בבין השמשות כדי לעלות למעלה מהרקיע]

חדא גמרא וחדא סברא. סבר לה כי הא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כמה מהלך אדם בינוני ביום - עשר פרסאות. מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשה מילין, משקיעת החמה עד צאת הכוכבים חמשה מילין, נמצא עוביו של רקיע אחד מששה ביום.

מיתיבי, רבי יהודה אומר: עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום. תדע, כמה מהלך אדם בינוני ביום - עשר פרסאות, ומעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין, משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין, נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום. תיובתא דרבא, תיובתא דעולא! תיובתא.

לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן? - אמר לך: אנא ביממא הוא דאמר, ורבנן הוא דקא טעו, דקא חשבן דקדמא וחשוכא.

רש"י

נימא תיהוי תיובתיה דר' יוחנן - כלומר נימא דהא דאמרין לעיל בדרכה בר בר חנה מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשה מילין - כולה רבה בר בר חנה אמר לה ומשמיה דר' יוחנן, ותיהוי הר נמי תיובתיה.

דף מקורות

כי אמינא אנא ביממא אמרי - אני כללתי של כל היום מעלות היום עד צאת הכוכבים עשרה פרסאות, ולא פירשתי כמה קודם הנץ החמה ואחר שקיעתה, ורבנן, עולא ורבא שפירשו הדבר טעו בקדמא וחשוכא, שרוב בני אדם מהלכין חמשה מילין קודם הנץ החמה על ידי שמשכימין קודם עלות השחר, וכן אחר שקיעתה על ידי שמחשכין ליכנס אחר צאת הכוכבים.

מג"א או"ח תנט ג

לאותם המחשבים מהנץ החמה עד שקיעתה היו ב' חומשי שעה (= 24 דקות) וכ"כ מהרי"ל.

גר"א סי' תמג

אבל לא דק דזהו לעולא, אבל כבר איפריך עולא וקי"ל כר' יהודה כו, ולפי"ז הוא ג' שמינית והוא פחות מב' חומשין א' מארבעים (= 1.5 דקה. כלומר: 22.5 דקות) ולא דקינא.

רמב"ם פיה"מ פסחים ג ב

כדי שני חומשי שעה מן השעות השוות.

גר"א סי' תנט

אבל הוא תמוה דהא איתותב עולא כו' ואפשר שגירסא אחרת לו שם דלא איתותב.

שו"ע סי' תנט ב

ושיעור מיל היו רביעית שעה וחלק מעשרים מן השעה (= 18 דקות).

תרומת הדשן א קסז

מהלך מיל, דהיינו שלישית שעה פחות ל' מן השעה, כמו שהוכחנו ממהלך אדם בינוני, עשר פרסאות ביום בינוני.

תרומת הדשן סי' קכג בהג"ה

ושיעור מיל רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה, לפי חשבון מהלך אדם בינוני עשר פרסאות ביום שהוא י"ב שעות, כדאיתא פ' מי שהיה טמא.

גר"א או"ח תנט ב

כן כתב בתרוה"ד לפי חשבון עשרה פרסאות ביום. אבל הוא תמוה מאוד ושגגה גדולה היא מאוד, דהא אמרינן דעשרה פרסאות הוא מעלות השחר עד צאה"כ, ואם כן י"ב שעות ביום בינוני לדידיה מעלות השחר עד צאה"כ. וטעות גדולה הוא שכן כתבו כל התוכנים שבתקופת ניסן ותקופת תשרי שהן ימים בינוניים י"ב שעות מנץ החמה עד השקיעה ומע"ה עד צ"ה הוא ט"ו שעות, וג"כ ידוע שהימים בימות החמה שוין להלילות בימות הגשמים וכן להיפך וכמ"ש במ"ר שלמים זה מזה כו'

דף מקורות

וזוהו מנה"ח עד שקיעה"ח, אבל מעה"ש עד צה"כ הוא יותר ששה שעות על הלילות וכ"ש באופקים הנוטים הרבה לצפון וכן בקו השווה שכל ימים ולילות שוות אינן אלא מנה"ח עד שקיעה"ח אבל מעה"ש עד צה"כ הרבה יותר היום על הלילה".

לבוש (סי' רסז) על דברי תרוה"ד

אומר אני אולי היה זה לבלתי עסקם בזמנו בספרי התכונה וחשבו מאי דחלקו רבנן היום לעולם לייב שעות מתחיל לעולם מעלות השחר עד צאה"כ. ולדידי נראה לי מתוך דברי התוכנים האלקיים בפשיטות שטעות גמור הוא, ולא היה דעת רז"ל מעולם רק מעת זריחת השמש ואילך עד השקיעה.

המשך ביאור הגר"א

דר"י דס"ל דמהלך אדם כו' י' פרסאות היינו מנה"ה עד ש"ה וכן חשבון הי"ב שעות דמהלך כו' ג"כ מנה"ה עד ש"ה, רק שהד' מילין בין דהנץ ובין דשקיעה הן לבד הי' פרסאות שמהלך אדם כו'... ומ"ש א"ל ר"י אנא ביממא כו' ר"ל מ"ש שמהלך אדם כו' היינו ביום שהוא מנה"ה עד ש"ה, ורבנן כו' דאינהו קטעו וחשבו גם מה שאדם מהלך קודם הנץ ואחר השקיעה ג"כ בחשבון העשרה פרסאות.

חזו"א או"ח סי' יג

ופי' זה מוכרע מהירו' דהרי אין לנו שום הכרח לומר דגמ' דידן פליגא אירוש', ואדרבה לשון הסוגיא מורה ומאירה ע"פ הירוש' ודאי הכי נקטינן. והירו' לא היה בידי הראשונים ז"ל בקביעות מפני העניות שלא היו כתבי היד מצוים הרבה ומפני שאר סיבות. ואילו ראו רבותינו את הירוש' היו מפרשים כן את הסוגיא. ואחרי שהתרוה"ד דרכו לקבוע הוראותיו ע"פ הראשונים ז"ל, ודאי קבלה בידו שיעור מיל ע"פ הראשונים ז"ל שפירשו הסוגיא כפי' הגר"א. ומתחילה פירש הגר"א טעם י"ח מינוט משום די' פרסאות הוא מעה"ש עד צה"כ והוא י"ב שעות, ובזה כתב הגר"א דזה שגגה דודאי בעה"פ בירושלים יש יב"ש מנה"ח עד שקעה"ח. אבל למאי דמסיק הגר"א שיעור י"ח מינוט נכון אף שיום הוא יב"ש מנה"ח עד שקעה"ח.

שם מכתב ב

אחרי שדברי ר"י שהובא בגמ' פסחים צ"ד א' מבוארין בירושלמי דעשרה פרסאות הן מנה"ח עד שקעה"ח, ואין שום רמז בגמ' דידן דפליגא, דבפשיטות מתפרשת הסוגיא כפי המבואר בירושלמי, ההיא דירושלמי מכרעת אף נגד הר"מ, אלא שבזמננו אין מי שיכול לומר שדברי הר"מ הם נגד הירושלמי, אבל אם אפשר לפתור את המסופק ע"פ הירושלמי, זו הכרעה קיימת אף לדידן, וכש"כ אם הדבר יצא מפי הגר"א שהוא כאחד מן הראשונים אשר ניתן לו רשות לחלוק על הראשונים כו', אלו דברי הגר"א להכריע ע"פ הירושלמי דעשרה פרסאות ביום היינו בי"ב שעות שכל שעה אחת מכ"ד במעל"ע.

אגרות חזו"א (ח"ג אגרת קעת)

ומה מיושב הוא פי' הגר"א או"ח ס' תנ"ט ס"ב... וכל המעיין מלא חדות גיל מאור האמת אשר בפירוש הזה, ואשר אינו נותן מקום לנטות ממנו. וביום שגילה הגר"א את הדבר הכריזו ברקיע הזהרו באליהו ובתורתו שגילה רז זה לבני ישראל.

דף מקורות

משנה ברורה סימן תנט ס"ק טו

והוא י"ח מינוטין בס"ה. ועיין בבית"ל דלענין מליחה דשיעורו הוא ג"כ כדי שיעור הילוך מיל בדיעבד אין להקל אלא א"כ שהה כ"ד או כ"ג מינוט עכ"פ...

ביאור הלכה

עיין מ"ב דיש פוסקים שחולקין על שיעור זה, ולדידהו שיעור מיל הוא שליש שעה וחלק ט"ו מן השעה (עיין מ"א ופר"ח וח"י וביאור הגר"א). ויש מבעלי סברא זו (עיין ביאור הגר"א ולפי גירסתנו בגמרא ועיין בספר סדר זמנים) שחושבין שיעור מיל לחשבון כ"ב מינוטין וחצי. ולכתחלה במקום שאין הפסד מרובה מששהה י"ח מינוטין הוי חמץ ואסור בהנאה, וכדעת השו"ע וכ"כ הגר"ז. אמנם בהפסד מרובה אפשר דיש לסמוך על הני פוסקים דפליגי. וכל כמה דלא שהה עכ"פ כ"ב מינוטין וחצי אין לאסור אם לא ראינו בה סימני שיאור וסידוק. ועיין בספר סדר זמנים שכתב דגם לענין מליחה יש להחמיר אף דיעבד ולאסור כל זמן שלא שהה שיעור זה: